

**Sammanfattning av styrdokument,
Skolinspektionens bedömningsunderlag
och Allmänna Råd
för**

FRITIDSHEM

Innehållsförteckning

Fritidshem - Skolverket

Fritidshemmets uppdrag	2
Vad styr fritidshemmet?	2

Sammanfattning av skolinspektionens bedömningsunderlag fritidshem

Övergripande uppdrag	3
Verksamhetens innehåll	4
Skola och hem	6
Trygghet	6
Särskilt stöd	8
Pedagogiskt ledarskap och utveckling av verksamhet	9

Allmänna råd

Kort om fritidshemmets uppdrag	11
Förutsättningar för arbete i fritidshem samt Lärande i fritidshem	11
Rektors pedagogiska ledarskap	12
Samverkan med hemmet	14

Fritidshemmets uppdrag

(Hämtat från skolverket (www.skolverket.se/fritidshem) 2015-08-10)

Fritidshemmets uppdrag

Fritidshemmets uppgift är att komplettera förskoleklassen och skolan och att göra det möjligt för föräldrar att förena föräldraskap med arbete eller studier. Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande, erbjuda dem en meningsfull fritid, främja allsidiga kontakter och social gemenskap.

Utbildningen ska ta till vara elevernas lust att lära. Den bör utgå från nationella målen och ta hänsyn till elevernas behov, erfarenheter och tänkande, samt anpassas till att elever har olika förutsättningar. Uppdraget handlar bland annat om att stödja elevernas sociala och allmänna utveckling, utvidga och fördjupa deras kunskaper och erfarenheter, samt erbjuda en meningsfull fritid. Eleverna får även träna på demokrati, inflytande och ansvar i praktiken. Betydelsefulla inslag i verksamheten är lek, rörelse och skapande arbete. Fritidshemmet har också ett uppdrag att samverka med förskolan, förskoleklassen och skolan för elevens bästa i ett helhetsperspektiv.

Vad styr fritidshemmet?

Fritidshemmet regleras i skollagen (kapitel 1-6 samt 14).

Vid sidan av skollagen är läroplanen det viktigaste styrdokumentet för verksamheten. Fritidshemmet ska tillämpa del 1 och 2 av läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11).

Det finns allmänna råd för fritidshem. De allmänna råden ger stöd och vägledning i arbetet med att planera en fritidshemsverksamhet som utgår ifrån skollagen och läroplanen och att bidra till att fler elever når målen.

Sammanfattning av skolinspektionens bedömningsunderlag fritidshem

(Hämtat från skolinspektionen (<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Regelbunden-tillsyn/bedomningspunkter/bedomningspunkter-fritidshem-kommunala.pdf>) 2015-08-10)

Övergripande uppdrag

Fritidshemmet ska arbeta för att skapa engagemang, lust att lära och en god miljö som främjar elevernas utveckling och lärande.

En god lärandemiljö präglas av god kvalitet och trygg miljö. Innehållet i verksamheten syftar till att i samarbete med hemmen främja elevernas allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.

Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande och erbjuda eleverna en meningsfull fritid och rekreation. Fritidshemmet ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

Hänsyn tas också till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Verksamhetens innehåll

Rektorn och lärarna klargör för elever och föräldrar vilka mål fritidshemmet har, vilka krav fritidshemmet som ställs samt vilka rättigheter och skyldigheter elever och dess vårdnadshavare har.

(4 kap. 14 § skollagen, Lgr 11 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter)

Fritidshemmet ska ha ett innehåll som stimulerar elevernas utveckling och lärande där:

– allsidiga kontakter och social gemenskap mellan eleverna och mellan elever och vuxna främjas

(14 kap. 2 § skollagen och Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande)

– fritidshemmet arbetar för att eleverna får en inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv

(Lgr 11, 2.6 Skolan och omvärlden)

– fritidshemmet medverkar till att erbjuda alla elever fysisk aktivitet

(Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag)

– skapande arbete och lek är en väsentlig del i det aktiva lärandet

(14 kap. 2 § skollagen och Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag)

– eleverna erbjuds en meningsfull fritid och rekreation

(14 kap. 2 § skollagen)

Fritidshemmet arbetar för att ge alla elever den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt.

(1 kap. 4 §, 3 kap. 3 § skollagen och Lgr 11 2.2 Kunskaper)

Genom att:

– hänsyn tas till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande

(Lgr 11, 2.2 Kunskaper)

– Fritidshemmet samverkar med elevernas övriga lärare för att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande och för att skapa en verksamhet som kompletterar skolan innehållsmässigt

(14 kap. 2 § skollagen och Lgr 11, 2.5 Övergång och samverkan)

Grundläggande värden och inflytande:

Fritidshemmen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på som krävs för att kunna vara aktiva i samhällslivet

(Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag)

Genom att:

– Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter

(Lgr 11, 2.1, Normer och värden)

– Undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett aktivt medborgarskap och förmåga att delta i samhällslivet

(Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter)

– Fritidshemmet arbetar medvetet för att motverka traditionella könsmonster

(Lgr 11, Skolans värdegrund och En likvärdig utbildning)

– Fritidshemmet arbetar med att eleverna lära sig lyssna, argumentera och diskutera

(Lgr 11, 2.2 Kunskaper)

– Elevernas inställning klarläggs så långt som möjligt och eleverna har möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter, som tillmäts betydelse i förhållande till deras ålder och mognad

(1 kap. 10 § skollagen)

– Fritidshemmet har en tydlig progression för att ge eleverna ökat inflytande utifrån ålder och mognad

(1 kap. 10 § skollagen och Lgr 11, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande)

– Eleverna har ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll och hålls informerade i frågor som rör dem

(4 kap. 9 § skollagen och Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter och 2.3 Elevernas ansvar och inflytande)

Skola och hem

Alla som arbetar i fritidshemmen samarbetar med och informerar elevernas vårdnadshavare

(Lgr 11, 2.4 Skola och hem)

Genom att:

– Alla som arbetar i fritidshemmet samarbetar med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla innehåll och verksamhet

(Lgr 11, 2.4 Skola och hem)

– Alla som arbetar i fritidshemmen samverkar och informerar föräldrarna om elevens situation i fritidshemmet, trivsel och kunskapsutveckling

(Lgr 11, 2.4 Skola och hem)

Trygghet

Utbildningen utgår från en helhetssyn på eleven och elevens behov och eleverna erbjuds en god miljö

(5 kap. 3 § skollagen 14 kap. 2 och 9 § skollagen, Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag)

Genom att:

– Tillsynen av och säkerheten för barnen tillgodoses

(14 kap. 2 § skollagen)

– Elevernas erbjuds en hälsosam vistelsemiljö

(14 kap. 9 § skollagen)

– Rektorer och lärare (personal i fritidshemmet) vidtar och dokumenterar omedelbart eller tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma tillrätta med en elevs ordningsstörande beteende

(5 kap. 6 § skollagen)

Fritidshemmet ska bedriva ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever

(6 kap. 6 § skollagen och Lgr 11, Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag och Normer och värden)

Genom att:

– Fritidshemmet genomför åtgärder för att förebygga och förhindra att elever utsätts för kränkande behandling

(6 kap. 7 § skollagen)

– Personal som får kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling anmäler detta till rektorn

(6 kap. 10 § skollagen)

– Signaler om kränkande behandling anmäls till huvudmannen

(6 kap. 10 § skollagen)

– Det finns en plan mot kränkande behandling som anger de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling långsiktigt och det aktuella året samt innehåller en redogörelse för hur föregående års åtgärder har genomförts

(6 kap. 8 § skollagen)

Särskilt stöd

Särskilt stöd ges i den omfattning och på det sätt eleverna behöver och har rätt till.

(3 kap. 8-9 § skollagen)

Genom att:

– Om utredningen visar att eleven har svårigheter i sin situation på fritidshemmet ges eleven särskilt stöd

(3 kap. 8 § skollagen)

– Åtgärdsprogram beslutas av rektorn och där anges vilka behoven av särskilt stöd är, hur de ska tillgodoses, när åtgärderna ska följas upp och utvärderas samt vem som är ansvarig för uppföljningen respektive utvärderingen

(3 kap. 9 § skollagen)

– Den som uppmärksammar att en elev inte kommer att uppnå de kunskapskrav som minst ska uppnås, trots att stöd har getts i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningssituationen eller det finns skäl att anta att sådana anpassningar inte skulle vara tillräckliga, eller har andra svårigheter i skolsituationen anmäler det till rektor som ser till att behovet av särskilt stöd skyndsamt utreds

(3 kap. 8 § skollagen)

Pedagogiskt ledarskap och utveckling av verksamheten

Rektorer är ansvarig som pedagogiska ledare och chef för personalen i fritidshemmen och verkar för att utbildningen utvecklas i förhållande till de nationella målen

(2 kap. 9 § skollagen och Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar)

Genom att:

– se till att det dagliga arbetet är inriktat mot elevernas utveckling och lärande och mot att de nationella målen uppfylls

(Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar)

– ha god kunskap om arbetet i fritidshemmet och särskilt verkar för att utbildningen planeras och utvecklas med inriktning att uppfylla de nationella målen för utbildningen

(2 kap. 9 § skollagen, Lgr 11 2.8 Rektorns ansvar)

– se till att lärarna (personal i fritidshemmet) anpassar undervisningens uppläggning, innehåll och arbetsformer efter elevernas skiftande behov och förutsättningar

(Lgr 11 2.8 Rektorns ansvar)

– tillsammans med huvudmannen se till att personalen vid fritidshemmen får möjlighet till kompetensutveckling

(2 kap. 34 § skollagen och Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar)

– tillsammans med huvudmannen se till att lärare och annan personal i fritidshemmen har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för fritidshemmen

(2 kap. 34 § skollagen)

Rektor och huvudman ska också planera, följa upp och utveckla utbildningen i fritidshemmet systematiskt och kontinuerligt samt vidta åtgärder vid brister

(4 kap. 3-7 § skollagen, Lgr 11, 2.8 Rektorns ansvar)

Genom att:

– Huvudmannen bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete som består i planering, uppföljning och utveckling av utbildningen

(4 kap. 3 § skollagen)

- Huvudmannens systematiska kvalitetsarbete inriktas mot de mål som finns för utbildningen i skollagen och i andra föreskrifter
(4 kap. 5 § skollagen)
- Huvudmannens systematiska kvalitetsarbete dokumenteras
(4 kap. 6 § skollagen)
- Vidta åtgärder om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt framkommer att det finns brister i verksamheten
(4 kap. 7 § skollagen)
- Rektorererna tar ansvar för att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete på enhetsnivå som består i planering, uppföljning och utveckling av utbildningen
(4 kap. 4 § skollagen)
- Kvalitetsarbetet på enhetsnivå genomförs under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Elevernas vårdnadshavare ges möjlighet att delta i arbetet
(4 kap. 4 § skollagen)
- Rektorererna tar ansvar för att kvalitetsarbetet på enhetsnivå är dokumenterat och att det finns rutiner för att redovisa konstaterade utvecklingsbehov till huvudmannen
(4 kap. 6–7 § skollagen)

Allmänna råd

*(Hämtat från skolverkets publikation Allmänna råd med kommentarer för fritidshem (2014)
(<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3301>)*

Sammanfattning Kort om fritidshemmets uppdrag

Det är viktigt att huvudmannen, rektorn och personalen i fritidshemmet är förtrogna med fritidshemmets uppdrag för att kunna arbeta målstyrt. När personalen planerar verksamheten ska de utgå från uppdraget som det formuleras i skollagen och i läroplanen, samt utifrån en inventering av den aktuella elevgruppens behov och intressen.

Genom att arbeta på ett sådant sätt finns förutsättningar att bedriva en verksamhet som bygger på ett systematiskt kvalitetsarbete. Detta arbete innebär att systematiskt och kontinuerligt följa upp verksamheten, analysera resultaten, och utifrån det planera och utveckla utbildningen. Samtidigt synliggörs hur verksamhetens resultat förhåller sig till målen i läroplanen.

Verksamheten formas av sådant som elevernas engagemang, leken som resurs, ett tematiskt arbete, fokus på normer och utveckling, värdegrund och ett upplevelsebaserat lärande.

Verksamheten ska vidare stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och att lösa problem

Sammanfattning Förutsättningar för arbete i fritidshem samt Lärande i fritidshem

Eleverna har möjlighet att uppleva fritiden som meningsfull när verksamheten är trygg och stimulerande samt formas utifrån deras ålder, mognad, behov, intressen och erfarenheter. En förutsättning för att eleverna ska uppleva meningsfullhet är att de görs delaktiga och får inflytande över utformningen av verksamheten.

För att få till stånd en målstyrd verksamhet behöver personalen i fritidshemmet utgå från läroplanens första och andra del när de planerar undervisningen. Det är inte tillräckligt att endast planera olika aktiviteter, till exempel en skapande verksamhet eller en rörelseaktivitet, och sedan utvärdera aktiviteten. Då kommer planeringen och utvärderingen att inriktas mer på vad man gör, det vill säga själva aktiviteten, än vilket syftet är med verksamheten och vilka mål i läroplanen som eleverna ska ges möjlighet att utvecklas i riktning mot.

Eleverna behöver uppleva att de utvecklas och utmanas i verksamheten genom åren och inte är hänvisade till liknande aktiviteter och utbud från år till år. På så sätt går det att bevara deras glädje och entusiasm inför att lära sig och ta itu med nya utmaningar.

Det är också viktigt att elevernas ansvar och inflytande ökar med stigande ålder och mognad.

Aktiviteter i fritidshemmet behöver bidra till att utmana eleverna samt ge dem möjlighet att fördjupa och utvidga sina kunskaper och erfarenheter. Eleverna kan på så sätt få möjlighet att pröva på aktiviteter och använda sig av förmågor som de inte tidigare har erfarenhet av eller känner sig osäkra på.

För att kunna möta och utmana varje elev i sin utveckling är det nödvändigt att personalen får en bild av hur eleverna väljer bland de aktiviteter som fritidshemmet erbjuder. Det innebär till exempel att observera vilka som väljer vad, om de väljer samma eller olika aktiviteter från gång till gång, om de är tillsammans med olika kamrater eller alltid med samma, om de väljer mot bakgrund av traditionella könsroller eller om någon aldrig väljer vissa aktiviteter.

Att eleverna har möjlighet att påverka och välja vad de vill göra i fritidshemmet är inte detsamma som att de alltid får bestämma vilka aktiviteter de vill ägna sig åt. För att eleverna ska uppleva att de har inflytande är det dock viktigt att personalen i fritidshemmet lyssnar på deras önskemål och åsikter, tar ställning till dessa samt kommunicerar med eleverna så att de förstår personalens prioriteringar och ställningstaganden.

Sammanfattning Rektors pedagogiskt ledarskap

Rektorn behöver skapa tid och utrymme för personalen i fritidshemmet att, enskilt och tillsammans med arbetslaget, kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Det är också betydelsefullt att rektorn ser till att planeringstiden för fritidshemmets verksamhet inte påverkas negativt på grund av att personalen i fritidshemmet har uppdrag i förskoleklassen eller skolan.

Det är rektorns ansvar att skapa en organisation som gör det möjligt för fritidshemmet, förskoleklassen och skolan att samarbeta och utbyta erfarenheter. Då kan personalen i fritidshemmet, förskoleklassen och skolan utveckla ett helhetsperspektiv på elevens utveckling och utbildning. Ett sådant helhetsperspektiv ger goda förutsättningar för fritidshemmet att skapa en trygg

och god miljö för eleverna. Fritidshemmet kan då på ett bra sätt bidra till elevernas utveckling. Därmed kan förutsättningarna öka för en högre måluppfyllelse i både fritidshemmet, klassen och skolan.

I detta samarbete är det väsentligt att rektorn skapar förutsättningar för ömsesidighet och jämbördighet i samarbetet mellan olika personalkategorier, där eleven står i fokus för samarbetet.

I de fall där personal i fritidshemmet även tjänstgör i förskoleklassens eller skolans verksamhet är det av vikt att rektorn är tydlig med deras roller och uppdrag.

Rektorn behöver även skapa utrymme för personalen i fritidshemmet att, i de fall då de även tjänstgör i förskoleklassen eller skolan, kunna ställa om mellan de olika uppdragen. Det är nödvändigt att personalen får möjlighet att ta emot eleverna på ett välkomnande sätt när verksamheten i fritidshemmet tar vid, till exempel genom att förbereda aktiviteter och material.

Det är viktigt att rektorn ser till att personalen i fritidshemmet får en kompetensutveckling som utgår från just fritidshemmets uppdrag och behov.

Enligt skollagen ska det bedrivas ett systematiskt kvalitetsarbete på huvudmanna- och skolenhetsnivå. Arbetet innebär att systematiskt och kontinuerligt följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen.

Detta innebär att följa upp och utvärdera fritidshemmets måluppfyllelse, identifiera specifika utvecklingsområden samt synliggöra dessa i kvalitetsarbetet. Då blir det tydligt vad som kan prioriteras och utvecklas i fritidshemmet.

Skollagens bestämmelser om särskilt stöd gäller även för fritidshemmet. Detta förutsätter ett samarbete mellan fritidshemmet och förskoleklassen eller skolan när behovet av särskilt stöd utreds i någon av verksamheterna.

Det är värdefullt att personalen i fritidshemmet får relevant kännedom om elevernas skriftliga individuella utvecklingsplaner och de åtgärdsprogram som har upprättats inom ramen för förskoleklassens eller skolans verksamhet.

Sammanfattning Samverkan med hemmet

Personalen i fritidshemmet ansvarar för att ta initiativ till och vara drivande i arbetet med att få till stånd ett förtroendefullt, öppet och respektfullt samarbete med elevernas vårdnadshavare.

Om fritidshemmet och förskoleklassen eller skolan inte erbjuder gemensamma samtal med eleverna och deras vårdnadshavare, bör fritidshemmet erbjuda eleven och elevens vårdnadshavare samtal om elevens trivsel, utveckling och lärande enskilt i fritidshemmet.

Samtalen med hemmet behöver bygga på en bred och nyanserad bild av elevens trivsel, utveckling och lärande och på vilket sätt verksamheten i fritidshemmet bidrar till detta. Det är viktigt att elevens utveckling sätts i ett vitt pedagogiskt och socialt sammanhang, och att eleven vid dessa samtal inte jämförs med någon annan än sig själv. Det är centralt att samtalen utformas på ett sådant sätt att eleven är delaktig och att kommunikationen sker i samverkan med eleven.